

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN İSTEĞE BAĞLI STAJLARINDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR¹

PROBLEMS ENCOUNTERED IN VOLUNTARY INTERNSHIPS OF VOCATIONAL COLLEGE STUDENTS

Mehmet KAYAKUŞ², Mustafa TERZİOĞLU³, Murat İÇMEN⁴

Öz

Meslek yüksekokullarının amacı, mesleki ve akademik donanımına sahip, ülkeye yararlı bireyler yetiştirmek ve bunu sağlayacak kaliteli Eğitim-Öğretim ortamını sürdürülebilir kılmak olarak tanımlanmaktadır. Mesleki eğitimde eğitim öğretim faaliyetleri teorik ve uygulamalı eğitim olmak üzere iki kısımda yapılmaktadır. Öğrenciler teorik eğitimde aldıkları eğitimlerini uygulama saatlerinde pratiğe dönüştürme imkânı bulmaktadırlar. Uygulamalı eğitim faydalı olmakla birlikte gerekli ortamın oluşturulması ve güncel donanım imkânlarının sağlanmasında çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Birçok okul maddi imkânsızlıklardan dolayı öğrencilerine uygulama ortamlarını sağlayamamaktadır.

Öğrenciler okulda aldıkları teorik bilgileri yaz dönemlerinde isteğe bağlı olarak işletmelerde uygulamalı eğitime dönüştürmektedirler. Bu amaç doğrultusunda Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 2547 sayılı Kanunun ek-24 üncü maddesine dayanarak meslek yüksekokulu öğrencilerinin işyerlerindeki eğitim, uygulama ve stajlarına ilişkin esas ve usuller hakkında yönetmelik hazırlamıştır. Bu Yönetmeliğin amacı; mesleki ve teknik eğitim bölgeleri içindeki meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin öğrenim süreleri içinde kazandıkları teorik bilgi ve deneyimlerini pekiştirmek, laboratuvar ve atölye uygulamalarında edindikleri beceri ve deneyimlerini geliştirmek, görev yapacakları iş yerlerindeki sorumluluklarını, ilişkileri, organizasyon ve üretim sürecini ve yeni teknolojileri tanımalarını sağlamaktır.

Meslek yüksekokulu öğrencileri isteğe bağlı staj uygulamalarında karşılaşılan sorunlar nedeniyle staj eğitimlerine imkân bulamamaktadırlar. Bu sorunlar, staj yeri bulma, sigorta ve ücret yetersizliği temel sıkıntılar olarak özetlenebilir. Bu çalışmada yukarıda belirtilen sorunlar bağlamında meslek yüksekokulu öğrencileri için önceliği tespit edilerek çözüme yönelik öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Meslek yüksekokulu, staj, stajyer, uygulamalı eğitim

¹ Bu çalışma 11-13 Mayıs 2017 tarihinde Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde düzenlenen 4. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Öğr. Gör., Akdeniz Üniversitesi, mehmetkayakus@akdeniz.edu.tr

³ Öğr. Gör., Akdeniz Üniversitesi, mterzioglu@akdeniz.edu.tr

⁴ Öğr. Gör., Akdeniz Üniversitesi, muratico@yahoo.com

Abstract

It is defined as the aim of Vocational Schools, to educate individuals who have vocational and academic equipments, to be useful for the country and to make sustainable quality education-education environment.

In vocational education, education and training activities are carried out in two parts as theoretical and practical education. Students are able to transform their training in theoretical training into practice in practice. While practical training is useful, there are various problems in establishing the necessary environment and providing the current hardware facilities. Many schools are unable to provide their students with practice environments due to financial impossibilities.

The students convert the theoretical information they receive in the school into practical trainings in the enterprises in the summer periods. In line with this aim, The Council of Higher Education (YÖK) has prepared a regulation on the principles and procedures related to the education, practice and training of the vocational high school students in their workplaces, based on Article 24 of the Law No. 2547. The purpose of this Regulation is; To enhance the theoretical knowledge and experience gained during the learning period of the students who are studying at the vocational higher schools in the vocational and technical education regions and to develop the skills and experiences they gain in the laboratory and workshop applications and to provide the responsibilities and relations in the workplaces where they will work and to identify the organization and production process and new technologies.

Vocational high school students can not find internship training because of problems in internship applications. These problems can be summarized as the main problems of internship placement, insurance and insufficient wage. In this study, in the context of the above mentioned problems, priority is given to vocational high school students and suggestions for solution are presented.

Keywords: Vocational school, internship, intern, practical training

1. GİRİŞ

Mesleki ve teknik eğitimde endüstriye dayalı öğretim, bilgi ve becerinin teorik ağırlıklı verildiği okul ve bu bilgilerin uygulama imkânı bulduğu endüstri ortamında gerçekleşen bir faaliyet olup, öğrencilerin öğrendiklerini anlama ve kavraması ile becerilerini yapacağı endüstriyel uygulamalarla geliştirmesi, okul ve endüstri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine ve bu konuda alınan kararların kuvveden fiile geçirilmesine bağlıdır (Sağlam, 2011:156). Teknoloji ve bilimde yaşanan hızlı gelişmeler doğrultusunda, öğrencilerin, alanlarında gerekli bilgi ve becerilere sahip olmaları, yeterli uygulama deneyimi kazanmaları, verecekleri hizmetin niteliği ve güvenilirliği bakımından bir gerekliliktir. Bu doğrultuda, üniversite-sanayi arasında kurulacak olan sanayi ortaklı eğitim ve staj programları eğitim hayatında oldukça önem kazanmaktadır (Adıgüzel, 2008:41).

01.03.2011 tarihinde resmî gazetede yayınlanan 6111 sayılı kanun ile yapılan düzenleme neticesinde Türkiye'deki öğrenim gören üniversite öğrencilerinin staj yapmak istemeleri halinde doğacak sigorta sorumluluğu açısından önemli değişiklikler yapılmıştır.

Yeni uygulama ile birlikte yukarıdaki tarihten itibaren yükseköğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrencilerin isteğe bağlı ya da zorunlu staj uygulaması süresince yaşayabilecekleri iş hastalıkları ve meslek kazaları risklerine karşılık sigortalı sayılması koşulu gelmiştir. Ancak bu sigortalılıktan doğan primler iş yeri tarafından değil öğrencinin öğrenime devam ettiği üniversite tarafından ödeneceği hükmü getirilmiştir. Bu hüküm sonrasında üniversitelerin bütçe düzenlemeleri neticesinde özellikle ön lisans bölümlerinde staj uygulamasını zorunluluktan, isteğe bağlıya çevrilmiştir. Bu durum mesleki öğrenim gören ön lisans öğrencilerine üniversitede gördükleri teorik ve uygulamaya yönelik bilgileri iş yaşamında mezun olmadan kullanamamasına sebep olmaktadır.

Çalışmada öncelikle bu yasa değişiklikleri ile ilgili bilgilere yer verilecek daha sonra mevcut yasal durum anlatılarak çözüm önerileri sunulacaktır.

2. KANUNİ DÜZENLEME

01.10.2008 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kanunu gereğince yükseköğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrenciler, iş kazası ve meslek hastalığı sigortası uygulanmaktadır.

Daha sona yayımlanan 6111 sayılı kanun ile de bu öğrencilerin sigorta prim ödeme yükümlülüğü öğrenim gördükleri üniversitelere verilmiştir. Bu kapsamda üniversiteler tarafından ödenecek sigorta primi süresi staj süresini aşamayacaktır. Ancak staj süresinin uzaması nedeni ile belirlenen staj süresinin aşılması durumunda stajyer ile işveren arasındaki ilişki, staj ilişkisinden çıkıp çalışma ilişkisine dönüşecektir. Bu durumda üniversite öğrencisinin okulu tarafından sigorta primleri ödenmeyeceğinden kendisine ödenen ücretten tüm kesintilerin normal sigortalı gibi yapılması gerekecek ve stajdan söz edilemeyecek; üniversite öğrencisi normal çalışan gibi değerlendirilerek tüm sigorta kollarına tabi tutulacaktır.

Staj zorunluluğu olmayan ya da yüksekokul tarafından staj yaptırılmayan ve işverence bulunarak çalıştırılan veya üniversiteye bildirimde bulunmadan çalışmaya başlayan öğrencilerin başvurusu ile yaptırılan çalışmalar, bu kanun kapsamında staj olarak değerlendirilmemektedir. Bu şekilde iş sözleşmesiyle çalışan üniversite öğrencileri, işyerinde normal çalışanlar gibi ücret ve sigorta primlerinin işveren tarafından ödenmesi ve ödenen ücretten hem vergi, hem de sigorta priminin kesilmesi gerekmektedir. İş sözleşmesiyle işyerlerinde çalışan üniversite öğrencileri, kayıt dışı işçi çalıştırma durumuna düşülmemesi için tüm sigorta kollarından sigorta primine tabi tutularak 01 Belge türü ile Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilmesi gerekmektedir (Sınav, 2013).

Stajyer çalıştıran işletmeler belgeleri hazırlayıp yükseköğrenim kurumuna ulaştırmaktan sonra ilgili amir işveren olmak üzere 22 Belge türü ile Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilmesi gerekmektedir;

aksi takdirde kayıt dışı işçi çalıştırma durumuna düşülmektedir. SGK e-bildirge üzerinden, ilgili tarihleri kapsayan Sosyal Güvenlik Girişi kurumlar tarafından yapılmaktadır.

25.02.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6111 sayılı Kanununun 61'inci maddesi ile mesleki ve teknik eğitim yapan yükseköğretim kurumları da 3308 sayılı Meslek ve Teknik Eğitim Kanununa tabi olmuşlardır. Bu nedenle söz konusu öğrencilere adı geçen kanun dikkate alınarak işlem yapılması gerekmektedir. Ayrıca, Milli Savunma Bakanlığı'ndan ulaşan ilgi yazıda da; üniversite rektörlerinin, iş yerlerinde staj eğitimine tabi tutulacak öğrencileriyle ilgili olarak 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uyarınca Sosyal Güvenlik Kurumuna gerekli başvuruları ve buna ilişkin belgeleri, öğrenci staj eğitimine başlamadan önce iş yerlerine göndermeleri gerektiği belirtilmiştir. Belgeleri iş yerlerine ulaşmayan öğrencilerin staj eğitimine başlatılmayacağı ifade edilmektedir (Karakas, 2014).

Eğitim yaptığı kurumun zorunlu staj şartı dışında, yüksekokulda öğrenimi devam eden bir öğrenciyi stajyer sıfatıyla çalıştıran işveren diğer çalışanlar gibi sigortalı sayacak ve aynı prim oranları üzerinden kuruma bildireceklerdir (Karakas, 2014).

Öğrencilerin SGK sorunları üniversiteleri olanaklarıyla çözümlenme olanağı olabilmekle birlikte öğrencilerin karşılaştıkları diğer önemli bir problemde öğrencilere ödenecek ücret konusudur.

Staj yapma zorunluluğu bulunan yüksekokul ya da üniversite öğrencileri önceleri 3308 sayılı kanun kapsamına girmediğinden bu kapsama girenlerin sahip olduğu asgari ücret hakkına (yaşlarına uygun asgari ücretin en az % 30'u) sahip değildiler. 3308 sayılı kanuna tabi olmayan öğrenciler için işveren açısından ücret ödeme yükümlülüğü de yoktu. Ancak, 6111 sayılı "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmündeki Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanunun 61'inci maddesi ile 3308 sayılı Kanun'un 3 üncü maddesinde ki "Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumları" yeniden tanımlanmıştır. Yapılan değişiklikle mesleki ve teknik eğitim veren liseler ibaresinden sonra gelmek üzere teknik eğitim yapan yükseköğretim kurumları ibaresi metne işlenmiştir. Bu değişikliğe bağlı olarak değişikliğin yürürlüğe girdiği 25.02.2011 tarihinden itibaren mesleki ve teknik eğitim veren liselerin yanı sıra yükseköğretim öğrencilerinden staj yapanlar hakkında da 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nu hükümleri uygulanmaya başlanmıştır (Karakas, 2014).

Üniversite öğrencilerinin 3308 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilebilmesi için mesleki ve teknik eğitim yapan yükseköğretim kurumları olan meslek yüksekokullarında veya Teknik Eğitim Fakültesi (Teknoloji Fakültesi) vb. mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim görmeleri gerekmektedir (Sınav, 2013).

İşletmelerde meslek eğitimi gören öğrencilere ödenecek ücret ve bu ücretlerdeki artışlar okul müdürlüğü ile işyeri sahibi arasında Bakanlıkça belirlenen esaslara göre düzenlenecek sözleşme ile tespit edilir. Buna karşın, işletmelerde meslek eğitimi gören örgün eğitim öğrencilerine, asgari ücretin net tutarının yirmi ve üzerinde personel çalıştıran işyerlerinde yüzde 30'undan, yirmiden az personel çalıştıran işyerlerinde yüzde 15'inden aşağı ücret ödenemez. Stajyerlere ödenecek ücretler okul

müdürlüğü ile işyeri sahibi arasında Bakanlıkça belirlenen esaslara göre sözleşme ile belirlenir. Ancak burada tam bir sözleşme serbestliğinden bahsedilemez. Bu kişilere yani liselerdeki stajyer dediğimiz öğrencilerle, mesleki eğitim öğrenimi gören üniversiteli stajyer öğrencilere, işyerinde 20 ve üzerinde personel çalışıyor ise asgari ücretin net tutarının %30 undan, yirmiden az personel çalışıyor ise % 15' inden daha aşağı ücret ödenemez (Mesleki Eğitim Kanunu, 1986).

Stajyer öğrencilere ödenecek ücretler her türlü vergiden müstesnadır (Mesleki Eğitim Kanunu, 1986). 3308 sayılı Kanunda, her ne kadar "Aday çırak, çırak ve öğrencilere ödenecek ücretler her türlü vergiden müstesnadır" dense de 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu madde 23 hükmü gereği 3308 sayılı Çıraklık ve Meslekî Eğitim Kanununa tâbi stajyer öğrencilerin asgari ücreti aşmayan ücretleri" vergi dışı tutulur denildiği için asgari ücreti aşan kısımdan gelir ve damga vergisi alınması gerekecektir (Gelir Vergisi Kanunu, 1961). Mesleki ve teknik eğitim fakülteleri dışında okuyan, örnek verecek olursak, işletme fakültesi öğrencilerine üniversiteleri tarafından staj yaptırılması uygun görülse dahi bu öğrencilere staj yaptıklarından dolayı ücret ödenmesi zorunlu değildir (Kurt, 2011:224). Ancak bu öğrencilere ücret ödemesi söz konusu ise ödenen ücretlerin tamamı üzerinden hem gelir hem de damga vergisi kesilir (İlki, 2014: internet sayfası).

Üniversite öğrencilerinin staj konusunda karşılaştıkları bir başka sorun ise işletmelerin stajyer çalıştırmak istememeleridir.

On ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler, çalıştırdıkları personel sayısının yüzde beşinden az olmamak üzere mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumu öğrencilerine beceri eğitim yaptırır (Göktaş ve Özdamar, 2013:242). Ancak bu ondan az personel çalıştıran işletmelerin stajyer çalıştıramayacağı anlamına gelmez. Zira ondan az personel çalıştıran işletmeler de mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerine bu Kanun'un ilgili hükümlerine göre beceri eğitimi yaptırabilirler. Yirmi ve daha fazla personel çalıştıran ve Bakanlıkça işletmelerde mesleki eğitim kapsamına alınan, ancak, beceri eğitimi yaptırmayan işletmeler, beceri eğitimi yaptırması gereken her öğrenci için eğitim süresince her ay 18 yaşını bitirenlere ödenen asgari ücretin 2/3'ü nispetinde Saymanlık hesabına para yatırmakla yükümlüdürler. Mesleki eğitim şartlarına sahip olan işletmelere Bakanlıkça öğrenci gönderilememesi halinde bu işletmeler, katılma payı ödemezler (Göktaş ve Özdamar, 2013:201).

Yasal bu süreç içerisinde uygulamada görülen sıkıntılara karşı ve ön lisans staj uygulamasına yönelik çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır.

- Mesleki eğitim veren ön lisans programlarında ders müfredatlarında staj uygulamasının kredi ağırlığı olmasa bile zorunlu hale getirilmesi.
- Meslek liselerinde olduğu gibi ön lisans öğreniminde de staj süresinin en az bir yarıyılı kapsamı.
- Staj uygulaması yapacak işyerlerin yeterlilikleri ve uygunlukları için merkezi bir kuruluşun (İŞKUR gibi) paydaş olarak katılımının teşvik edilmesi.
- Üniversitelerin staj yapmayı özendirici politikalar üretmesi (ek maaş ya da ödül gibi)

- Üniversitelerin öğrencileri için ayırmış olduğu staj SGK prim ödemesi bütçe kalemini gerçekçi bir yaklaşımla hazırlaması

3. SONUÇ

Mesleki eğitimin önemi gün geçtikçe daha da hissedilmektedir. Özellikle endüstri ve hizmet alanında uzman eleman ihtiyacı büyüyen ekonominin gerekleri doğrultusunda artmaktadır. Bu eğitimin bir tarafı üniversiteler tarafından verilen akademik bilgi ve becerinin kazandırılmasıdır. Diğer önemli bir kısmı ise öğrencinin iş hayatını daha kolay adapte olma ve verilmiş olan akademik nosyonu iş alanında uygulayabilme becerisini artırmaya yönelik yapılan staj uygulamalarıdır. Bu bakımdan staj uygulaması mesleki eğitimin temel bir unsudur. Bu yüzden mesleki eğitim sürecinde öğrencilerin staj ile ilgili yasal ya da yasal olmayan tüm iş ve işlemlerinde üniversitelerin destekleyici bir rol üstlenmeleri çok önemlidir. Yukarıdaki çözüm önerileri ışığında ön lisans düzeyinde staj uygulamalarının paydaşlar ile birlikte yeniden organize edilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

4. KAYNAKÇA

- Gelir Vergisi Kanunu (1961), “193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu”, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.193.pdf> (30.03.2017).
- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (2006), “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf> (30.03.2017).
- Mesleki Eğitim Kanunu (1986), “3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu”, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/3.html> (30.03.2017).
- Adıgüzel, Oktay Cem (2008), “Sanayi Ortaklı Eğitim Kapsamında Öğrenci Kazanımlarının Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt.41, Sayı.2, (43-58).
- Göktaş, Murat, Özdamar, Murat (2013), “Staj Yapan Öğrencilere Ödenen Ücretlerden Vergi ve Sigorta Primi Kesintisi Yapılacak Mı?”, Yaklaşım Dergisi, Sayı.242, (201-208).
- İlki, Vedat (2014), “Yaz stajı yapan üniversite öğrencilerine ücret ödenir mi?”, <http://www.alitezil.com/index.php?sid=yazi&id=6897> (30.03.2017).
- Karabaş, İsa (2014), “Üniversite Öğrencilerine staj ücreti ödenir mi”, <http://www.isakarakas.com.tr/universite-ogrencilerine-staj-ucreti-odenir-mi/> (30.03.2017).
- Kurt, Resul (2011), “Stajyer Üniversitelilerin Ücret ve Sosyal Güvenlik Durumu”, Yaklaşım Dergisi, Sayı.224.
- Sağlam, Hacı (2011), ”Mesleki ve Teknik Yükseköğretimde Endüstriye Dayalı Öğretim”, Selçuk Teknik Dergisi, Cilt.10, Sayı.2, (156-168).
- Sınav, Tahsin (2013), “Üniversite öğrencisi stajyerlerin sigortalılığı”, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/tahsinsinav/universite-ogrencisi-stajyerlerin-sigortaliligi--37874> (30.03.2017).